

**PÁLYÁZAT
A KOLOZSVÁRI SZÍNHÁZ
IGAZGATÁSÁRA**

TÓTH ISTVÁN: A RÉGI KOLOZSVÁRI MAGYAR NEMZETI SZÍNHÁZ

A mikor Jókai első ízben kereste fel Erdélyt, két mágnes vonzotta át a Királyhágón. Az első az volt, és kétségkívül ez volt benne a régebben élő vágyakozás, hogy megismerje azt a földet amit képzelete már évekkal azelőtt benépesített az „*Erdély aranykora*” figuráival. A pillanatnyi alkalmat azonban az adta meg a regényírónak, hogy Kolozsvárott szerepelt a felesége *Laborfalvy* Róza. Ez a kivételes tehetséggel megáldott művészasszony volt ebben az időben az igazi kötelék Jókai és Erdély között és ez a *kötelék kevésben múlt, hogy örökre oda nem kötötte Jókait Kolozsvárhoz*. Kevesen tudnak róla, hogy a 29 éves íróember 1854-ben véresen komoly elszánással le akarta szögezni további életét Kolozsvárra egy olyan hivatáshoz mely a maga színességében, álromantikájával talán teljesen föl-szívta volna Jókai teremtő képzetét.

Nem kisebb terv főtt akkoriban Jókai agyában mint az, hogy átveszi a kolozsvári színház igazgatását és mint színigazgató fog magának egzisztenciát teremteni Erdély szívében.

A kolozsvári Magyar Színház sorsa nem állott valami kedvezően. Magyarországról csak *Schwartzenberg* főkormányzó engedélyével lehetett színészeket behozni Erdélybe és *Schwartzenberg* házikamarillája nagyon is a körmére nézett a színészeknek, mielőtt az Erdélybe való bebocsáttatást megkapták. Erre a szigorú óvatosságra főként az szorította a kormányzót, hogy a szabadságharcban szerepet játszott s az osztrák vérbíróság által körözött hazafiak között nagyon sokan a színházak kulisszái mögött húzódtak meg s keresték meg silány, mindennapi kenyerüket. A színházi ügyekbe való beleszólás oly korlátlan s oly mélyreható volt a hatóságok részéről, amilyenre Erdélyben példát még csak a mai napjaink mutatnak föl. A színigazgatóknak adandó koncessziók akkor sem voltak ismeretlenek s a végső fokon a koncessziók kiadásáról a kolozsvári vidékparancsnokság rendelkezett. Nagy szerencséje volt ellenben az erdélyi színészetnek, hogy *Mikó* Imre grófban olyan pártfogóra akadt, aki nemcsak anyagilag támogatta vagyoni viszonyaihoz mér-

ten is igen bőkezűen a kolozsvári színházat, hanem aki pozíciójánál fogva a hatóságokra, sőt magára *Schwartzenbergre* is döntő befolyást gyakorolt. *Mikó Imréhez*, aki az úgynevezett színügyi bizottság elnöke volt Kolozsvárt, írta Pestről gróf *Bethlen Miklós*

Gróf Mikó Imre

azokat a leveleit melyeknek aggodalmas hangja eléggé elárulja mennyire csüggött a fejedelmi vérből származott de elszegényedett főúr a kolozsvári színészet sorsán. Akkor is, amikor már évek óta Budapesten színészkedett a Nemzeti Színházban *Bolnai* néven.

Bethlen Miklós leveleinek megértéséhez szükséges tudnunk, hogy a sok válsággal küzdő kolozsvári színészet 1854-ben érte el krízisét. A kolozsvári színjátszás olyan nehéz órákat élt át amiből még „*ledér operák és érzékiségre csábító dalművek*” erőltetése sem tudta megmenteni. Kerek Erdélyben nem akadt vállalkozó férfi, aki elszánta volna magát arra a kútbaugrásra, hogy a színház igazgatását elfogadja. Ezért a színügyi bizottmány 1854 februárjában a Pesti Naplóban tett közre egy bérhirdetést, mely azonban szintén nem vezetett eredményre. Ilyen körülmények között írja Bethlen Miklós Mikó Imre grófhhoz első levelét, melyben a következőket olvashatjuk:

„Örömmel írhatom, miszerint Jókai és Egressy szívesen kéri a kolozsvári színház vezetését, csak könyvtárt és ruhatárt nem állíthatnak. Egressy a legolcsóbb és célszerűbb ruhatár szervezését elvállalja. Károlyi igazgatása mint név megállhat, azonban őt értesítik, hogy csak annyira terjed a hatásköre, amint azt a köztisztelő s mindenek által szeretett Egressy kiszabja. Lendvayné, Tóth, Szilágyi lesznek állandó tagok. Jókainé két hónapig vendég, azonkívül mindig egy pesti nő vagy férfi a vendég.”

Láttnivaló, hogy Jókai igazgatói állásvállalása mögött mindjárt előtérbe kerül Laborfalvy Rózának egyelőre csak két hónapig tartó vendégszereplése is, amin mint mozgó rugón egyáltalán nem csodálkozhatunk. Hogy pedig Jókai aki már meglehetősen ismert nevű sőt ünnepest író volt, el tudta magát határozni a Pestről való állandó eltávozásra, annak magyarázatát is Bethlen Miklós leveleiből ismerjük meg.

1854 február 17-iki keltezéssel ugyanis ez a levél érkezik Mikó címére:

„A kolozsvári színház sorsa a pestiétől függ. Itt most magyar szokás szerint mindent egy kártyára tettek. Nyolc napok alatt itt lesz a válasz (tudniillik Pesten) vagy fényesebben áll a drámai színjátszás, vagy egészen elenyészik. Annálfogva, ha elenyészik az egész színész sereg és az

írók mind Kolozsvárra készülnek ekkor *faute de richesse*. Ha megmarad, akkor is Jókai tervétől el nem áll és kéri Exellentíádat méltóztassék még 8 napokig türelemmel lenni, amikor ő bátor lesz Károlyi igazgatása alatt a többire nézve Exellentíáddal egyetértőleg működni. Jókai mély tiszteletét egyesítvén az enyémmel, maradok Exellentíád legalázatosabb szolgája Bethlen Miklós.”

Figyelembe veszem
 Ezzel a katonával, mi a most Jókai
 és Egrefi közötti kérés és válaszok
 között, szeretném, csak kényeztetni és
 ruhátot nem állíthatnák. Egrefi a legol-
 vott és előzárított ruhátot meggyőzését
 elvállalja. — Károlyi igazgatása, mind
 nem lehet, azonban őt előzárított, hogy az
 annyira előzárított ruhátot, mint az a
 köztársasági és mindenek által előzárított
 Egrefi kérésje. — Londragné, Tuff
 Kulágyi, annak allandó tagja; előzárított
 a konyag vendég; azon kívül mindig
 egy pesti nő előzárított vagy férfi vendég.
 Tehát méltóztassék Károlyi náma
 Exellentíád or engedélyt meggyezni.
 Későbbül a kiderítve tervet

Jókai és Egressy Excellenciai előtt
feltehetően. —
Egressy számára talán Excellenciai
újra lehet felkérés engedélyt
Szászvártól. —
Excellenciai
Legelőrátaob szolgálja
Pesth 2/ 854. — 47. Bethlen Miklós
Dacinat de csak sietve írhattam, epe-
mit követően velem az eldöntés és
megmésolhatlan végzetérről. —

Gróf Bethlen Miklós levele Mikó Imréhez

A „faute de richesse” volt hát Jókai sarkallója erdélyi szimpátiáin kívül amiért nemcsak Pestet áldozta volna föl Kolozsvárért de írói pályáját is a több anyaggal kecsegtető (ha ugyan kecsegtető) direktori stallumért. Nagy kérdés volt még az, honnan vesznek Jókai és Egressy olyan összegeket amikkel a színház igazgatását átvehetik. Mert Bethlen Miklós szerint „a nevezett egyének nagy-hírű, becsületes férfiak ugyan, azonban a koncessziót a haszonbérre aligha fogják a maguk nevére megkapni és így szükséges, hogy egy erdélyi uraság haszonbérrelvén ki a színházat ezen egyének neve alatt működjenek”.

Erdélyi uraság azonban nem akadt s Jókainak és Egressynek nem sikerült annyi pénzt összehozniok amennyivel a színházat átvehették volna. Károlyi pedig, akivel eredetileg, mint művészi vezetővel az igazgatásban Jókai és Egressy társultak volna, kaució nélkül,

csupán a két férfiú „*nagy hírében és becsületességében*” nem találván meg az ő anyagi javainak megfelelő társértéket, egyedül vállalta a direkciót.

Jókait bizonyára leverte a sikertelenség. Viszont a magyar irodalom csak hálás lehet a pillanatnyi balsorsnak, mely a később világhírré diadalmasodott író a kolozsvári színház igazgatói székéből még azelőtt kiütötte, mielőtt Laborfalvy Róza férje abban elhelyezkedhetett volna.

T. G.

E. Kovács Gyula,

a kolozsvári Magyar Nemzeti Színház művésze. Meghalt Segesvárt, a Petőfi-émlék leleplezésénél